

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд за получаване на
научната степен “Доктор на философските науки“
в професионално направление 2.3. **«Философия»**
Научна специалност **«Съвременни философски учения»**

**Тема: «Особености на съвременните
феминистки теории на различието»**

Автор: доц. д-р Татяна Петрова Батулева

Рецензент: проф. Желязко Д. Стоянов, д.ф.н.

Данни за докторанта:

Доц. д-р Татяна Петрова Батулева е родена през 1957 г. Завършва през 1981 г. специалност «Френски език и литература» в СУ «Св.Климент Охридски». През 1988 г. защитава дисертация за получаване на образователната и научна степен «Доктор» по философия в Института по философия към БАН. През 1989 г. е избрана за научен сътрудник по История на философията в ИФИ (в последствие ИИОЗ) – БАН, където работи досега. От 2015 г. е завеждащ секция «История на философските и научните идеи» в ИИОЗ.

Доц. Т. Батулева се утвърди не само сред своите български, а и сред европейските си колеги като изграден специалист по основните аспекти най-вече на историко-философската проблематика, свързана с френскоезичната философия, както и като ерудиран познавач, задълбочен изследовател и преводач на редица водещи представители на съвременната западна философия.

Данни за докторантурата:

Доц. Т. Батулева представя в секция «История на философските и научните идеи» на ИИОЗ своето научно изследване на тема **«Особености на съвременните феминистки теории на различието»**. На разширено заседание, проведено на 29 май 2018 г. (съгласно Заповед № РД-09-357/25.04.18 на Директора на ИИОЗ), след

сериозно обсъждане, секцията взема единодушно решение да представи изследването на доц. Т. Батулева за защитата му като дисертационен труд за получаване на научната степен «Доктор на философските науки» по професионално направление 2.3. «Философия», научна специалност «Съвременни философски учения».

Нейният научен труд е сериозен и ползотворен резултат от дългогодишните изследователски усилия на доц. Батулева, насочени към историко-философския анализ на основните проблеми на различието и най-вече на особеностите на феминистките теории по този въпрос. Няколко години тя «апробира» успешно и системно тези проблеми на специализирани научни форуми, както и в няколко свои публикации в реномирани научни издания. Специално отбелязване заслужава и фактът, че нейните първи публикации по тези проблеми са отпреди петнадесетина години, с което тя демонстрира траен интерес към един от актуалните проблеми на съвременната философия.

Данни за дисертацията и автореферата:

Дисертацията е в обем от 218 страници и е структурирана в увод, седем глави и заключение. Доц. Т. Батулева предлага и 15 страници Библиография от 192 заглавия на български, френски, английски, испански и руски език.

С избора на своята тема доц. Батулева си създава редица благоприятни предпоставки за сериозни историко-философски успехи и значими науковедски резултати в своя дисертационен труд.

Първо, тя си поставя за цел да анализира и да изведе особеностите на съвременните феминистки рефлексии върху различието. И поради това превръща в обект на своето изследване съвременните феминистки теории на различието, с което запълва явната празнота по този проблем в българския философски дискурс. Предмет на изследването е да се осъществи анализ на философските рефлексии върху различието в съвременните феминистки теории. Това «налага» на авторката да съчетава проблемно-аналитичния, историко-философския, сравнителния и херменевтичния методи, което ѝ осигурява възможността да реализира многопластови ракурси. В първите четири глави на

дисертацията се експлицира вътрешната еволюция в рефлексията на съответните дебати и се осъществяват някои интересни рефлексии, обясним резултат от нееднородността на феминистките теории на различието.

Второ, с основание доц. Т. Батулева си поставя задачата да анализира еволюцията в концепцията на една от най-ярките представителки на диференциалисткия феминизъм — Люс Иригаре, тъй като тя разработва стратегия за деконструирането върху основата на половото различие. Освен това противопоставя на метаразказа за патриархалността не идеята за многообразието, а за «отворената» двусубектна култура. Като има предвид и идеите на Симон дьо Бовоар, доц. Батулева сочи особената роля на мимезиса като първоначална стратегия за реапроприране на женското от жените, която не е «затваряне в еднополова култура» (Агасински), а девоалиране на спекулативния патриархален дискурс. Тези идеи с основание мотивират доц. Т. Батулева да обърне специално внимание и върху друга особеност в идеите за развитието на феминистките инвенции: теоретизирането на различието допринася за изграждането на рефлексии, в които водеща е «заедността». Този интересен подход е «възнаграден» не само в нейния дисертационен труд, а и в други нейни изследвания. Посочените успехи на доц. Т. Батулева се обуславят и от яснотата на използваната от нея понятийна мрежа.

Трето, специално отбелязване заслужава и фактът, че доц. Т. Батулева използва и в този свой труд богата библиографска база. Затова тя е облекчена при евристичните си опити да синтезира историко-философския с науковедския подход в съответните части на своята разработка. И в този труд тя намира своето значимо място във възможните интерпретации върху изследваните от нея проблеми, предлага им адекватни решения с помощта на адекватни научни методи (главно чрез херменевтико-компаративния подход), както и с използването на разнообразни познавателни средства.

Авторефератът върху дисертацията е изготвен съобразно изискванията на Правилника на БАН за условията и реда за придобиване на научни степени според ЗРАСРБ. «Справката» за научните приноси

включва коректно основните теоретически и праксеологични постижения на нейната дисертационна разработка.

Научни приноси:

Първо, доц. Т. Батулева обръща оправдано внимание върху особената роля на мимезиса като първоначална стратегия за реапроприирането на женското от жените. В случая целта е девоалирането на спекулативния патриархален дискурс. Тази теза «работи» добре например при анализа на идеята «за смесеността» на Силвиан Агасински, която определя различieto като пресечна точка на биологично и културно, и предпоставя дебата «различие-джендър», чиито социални проекции не отстъпват по своята теоретична значимост на този дебат.

Второ, интересни са и редицата постановки при опита да се обоснове съществуването не на две, а на три възможни прочита на грижата: фалогоцентричен, диференциалистки и постфеминистки. По този начин се потвърждава тезата на Патриша Пейпърман и Сандра Ложие, че етиката на грижата не е посегателство върху идеите за справедливостта, а тяхно продължение и разширяване в условията на един все по-взаимносвързан свят. Подкрепям тезата на доц. Т. Батулева, че феминистката теория на грижата в нейните три аспекта на интерпретация, осъществява принципите на деконструкцията на доминиращия етически дискурс, което от своя страна разширява обхвата на справедливостта.

Трето, обоснована е и тезата на доц. Т. Батулева, че позицията на Роза Брайдоти е отстояние както от диференциалистката фиксираност върху различieto мъжко-женско, така и от неговите джендърни пролиферации. В рефлексията на Брайдоти се отчитат различните «локации», които маркират един или друг тип доминации и съпротиви и мултиплицират различията, което предизвиква мултиплициране на релациите и превръща субекта във възел от интерконекции. И поради това в атаките си срещу «тотализиращото универсално» повечето феминистки теории на различieto успяват да ескплицират неизбежната свързаност на различieto и универсалното.

Четвърто, съгласен съм с доц. Т. Батулева, че посочената визия има своите проекции и в теориите за паритета. Те вдъхват нов живот на универсалното, като превръщат паритета в «обновление на политическото» и «универсализъм на практика», стратегия, която от своя страна отчита смесения характер на човечеството, най-вече в неговата полова определеност. Но, както пише доц. Т. Батулева, това изисква да се дистанцираме от идеята на Жьоньовиев Фрес за невъзможността паритетът да се обосновава философски. Нуждата от философски подход при този проблем проличава особено при анализа на проблемите около «майчинството», които се концептуализират по интересен начин и от Кръстева, и от Иригаре, и от Агасински.

Пето, с основание доц. Т. Батулева се присъединява към идеята на «философията на заедността», в която битието-с-другия играе водеща роля. При такъв подход феминистките рефлексии върху различието са своеобразни етики на отговорността, чиято специфика е да функционират в конкретен житейски контекст, при който водещ е балансът между две другости. Именно в този пункт водещата идея, че феминистките теории на различието реализират деконструктивисткия проект за достигане до «парадоксалното значение» на релацията между същото и другото, намира своята очаквана подкрепа.

Публикации и участия в научни форуми:

Доц. Т. Батулева е автор на няколко книги и на десетки публикации, 16 от които са върху темата, на която е посветена нейната докторска дисертация. От тях три статии са публикувани на английски език. Тя участва с научни доклади и съобщения на редица национални и международни научни форуми. Предложените в Списъка «Публикации, свързани с дисертационната тема», представят главните моменти от нейната дисертационна разработка и са посветени на основни идеи и постановки върху проблема за особеностите на съвременните феминистки теории на различието. Доц. Т. Батулева е активен участник в работата на различни специализирани институции и организации, утвърден преводач е на специализирана литература от френски на

български език – имам предвид нейните преводи на съчиненията на Жан-Пол Сартр, Жак Дерида, Роже-Пол Дроа, Люс Иригаре и други.

Нейните основни научни публикации върху различни проблеми от историята на философията предизвикват оправдан колегиален отзвук в специализираните среди у нас и в чужбина. Те са често цитирани от редица български философи.

Заключение:

Като имам предвид:

Първо, че представеният от доц. Т. Батулева труд, който по форма и съдържание е своеобразен «Компендиум» по философските проблеми на съвременните феминистки теории на различието, отговаря на изискванията за получаване на научната степен «Доктор на науките» по професионално направление 2.3 «Философия», научна специалност «Съвременни философски учения»;

Второ, че не само в дисертацията, а и в повечето си публикации тя поставя компетентно и изследва комплексно и задълбочено редица сложни и актуални проблеми на «История на философията», които отговарят на професионално направление 2.3. «Философия»;

Трето, че използва евристично историко-философските и социално-философските си знания, отразени в редица съдържателни и професионално-компетентни научни публикации по тази тематика, благодарение на което успява да реализира и в това свое изследване безспорни научни и научно-приложни приноси и сполуки,

приканвам членовете на Научното жури ДА ДАДЕМ на доц. д-р *Татяна Петрова Батулева, автор на дисертационния труд «Особености на съвременните феминистки теории на различието», научната степен «Доктор на философските науки» по професионално направление 2.3. «Философия», научна специалност «Съвременни философски учения».*

16 юли 2018 г.

Проф. д.ф.н. Ж. Стоянов